

RÉTYI TÁJSZÓTÁR

SALAMON SÁNDOR

Ez a szógyűjtemény három évtizedes megfigyelés eredménye. Bár nem vagyok nyelvész, tanulókorom óta tudatosan figyeltem, később tanulmányoztam apám szülőfalujának nyelvjárási sajátosságait. Első nyelvi emlékeim Rétyről származnak, s négy évtizede minden esztendőben több hetet töltöttem ebben a Kovászna megyei, mintegy 1 000 lelkes faluban, mely a Sepsiszentgyörgyöt Kovásznával összekötő megyei műút mentén fekszik 12 km-re a megyeszékhelytől a Feketeügy partján, az európai híru botanikai rezervátum, a **Rétyi Nyír** tőszomszédságában.

E tájszógyűjteménnyel az a célom, hogy rögzítsem, milyen tájszókinccsel élt egy kis falu népe a XX. század derekán a Feketeügy alsó folyása mentén, nevezetesen **Réty** községben. Tájszótáram csak az élő tájszókészletet foglalja magában, pontosabban az 1920 után még forgalomban lévő szavakat.

E szójegyzék összeállításakor **Kriza János** Erdélyi tájszótára (1863) volt a mintaképem. Elsősorban az anyanyelvét féltő-szerető nagyközönségnek, a népnyelv tisztelőinek szántam, csak másodsorban tudományos kutatóknak. Ennek ellenére remélem, a népnyelv kutatói is hasznát veszik munkámnak.

Azok számára, akik tudományos céllal kívánják forgatni ezt a gyűjteményt, két kérdést kell tisztáznom:

1. Mi került be a szójegyzékbe?

E szójegyzékben olyan szavak kaptak helyet, amelyek:

- a) a köznyelvben nem ismeretesek (**légěj, pityóka**);
- b) ismeretesek ugyan, de Rétyen más a jelentésük (**szigoru**);
- c) ismeretesek a köznyelvben, jelentésük is azonos, de Rétyen a köznyelvitől elütő hangalakot kapnak (**sorló**).

2. Mi nem került be a szójegyzékbe?

a) olyan szó, amely a mai élő nyelvben már nem található meg, még akkor sem, ha az a **Szinnyei József** szerkesztette Magyar Tájszótárban (1893) mint háromszéki eredetű szó benne is van vagy **Cs. Bogáts Dénes** oklevélszójegyzéke (1943) meg is említi;

- b) helynév, dűlőnév, térszíni forma neve stb.;
- c) személyi és állati tulajdonnév, állathívogató vagy kergető szó; ezekből a függelékben szándékozom gyűjteményt közölni;
- d) szépirodalmi művekből vagy népköltési gyűjteményekből „kicédulázott” tájszó.

Ugyancsak a függelékben szándékozom összegezni a hangtani, szótani és mondattani sajátosságokra vonatkozó észrevételeimet. Közleményünkben csak a zárt **ë** hangokat jelöljük.

A rétyi ember beszédéből ízelítőt nyújtanak a példamondatok, amelyeket haszonnal tanulmányozhat nemcsak a nyelvész, hanem a néphagyománygyűjtő, az etnográfus is. A rétyi beszédnek különös érdekessége a mondathangsúly, a sajátosságos hanghordozás, hanglejtés, éppen ezért e falu nyelvének hangszalagra rögzítése nélkülözhetetlen kiegészítése lenne e szójegyzéknek. Remélem, erre a feladatra is vállalkozik valaki.

Sepsiszentgyörgy, 1968—73.

(Az A—Cs kezdőbetűs címszók megjelentek a sepsiszentgyörgyi 1. sz. líceum Gyökerek című folyóiratának első és köv. évf.-ban.)

D

dajért rakat tartóshullámot tétet a hajába. **Pénteken dajért rakatok a hajamba, met szombaton mēnyék az esküvőre.**

daktor orvos. (Alig hallható, általánossá vált a köznyelvi doktor.)

déci, decényi deci, decinyi. **Aty köcsön egy decényi ecetét.**

dédike a dédanya becézett megszólítása és neve. **Dédike, jöjjön vacsorázni.**

deged dagad (a száraz faedény, szerszámnyél, ha vizet töltenek bele vagy reá, mert felszívja azt; ellentéte a hájlad. L. ott.) **Áliccsátok a fészit a vájuba, hogy dededjēn, met kotyog a nyele. Mán dedeg a csēbēr, hogy vizet tőtöttem belé.**

degeszre ette magát kif. tele ette magát valamivel.

degett degenyeg, kenőcs fatengelyű szekér részére. **Erdőlés előtt még kell kenni a tēngējt degettel.**

degettes „degettet” árusító moldvai vagy Prahova völgyi vándorló fuvaros, aki kétlovas, kóboros szekérével a két háború között járta a megye falvait és petróleumot adott vashordóból, **degettet** fahordóból, vastengelyű szekérhez való **kerékzsírt** (l. ott) pénzért, élelemért vagy takarmányért. Portékáját románul (Gaz, hai la gaz!) és magyarul is hangos kiabálással kínálta (Gázo, gázo vēghēnek!)

dél l. ua. mint a köznyelvben: dél. 2. ebéd. **Ma ki viszi ki a délt a mezőre?**

dērget dörget (zörget), dörömböl. **Ne dērgessetēk úgy, nem hallok sēmmit a rádióból.**

dērēg dörög. **Dērēg az ég s villámlik.**

dērēkajj derékalj. (Fehér csikos piros pamutból szőtt dunyha, mely pontosan akkora mint a szalmazsák és olyan feszesre van tömve tölal, mint egy párna. Öregek, betegek, kényesebbek a szalmazsákra

dérékajjat tesznek, arra lepedőt, úgy alusznak. Értékes hozomány-nak számított régebben.

dérékig ér, érő derékig ér, érő. **A búza mán dérékig ér.**

dérékszög a szekér hátsó részét a nyújtóhoz erősítő 20—30 cm hosszú, 2 cm átmérőjű kovácsolt vasszeg. **A hátulsó kerék úgy belésített (süllyedt) a pocsojába, hogy a dérékszög és elszakatt.**

dერэндócia lárma, sürgés-forgás, „felhajtás“. **Nagy dერэндóciával érkesztek.**

dészakert deszkakerítés.

dicsir dícsér. **A tanyító úr megdicsírte Pistikát.**

dicsiret dícséret. **Kapott annyi dicsiretet, hogy no.**

dijéta, dijetázn diéta, diétázni. **Mikor sárigságba (sárgaság) vótam, szoros dijetára foktak.**

dijj, dijjat díj, dijat. **Megkapád-e az ösztöndijjat? Annak az a dijja.**

dimos kiöltözködött, cifra, divatos. **Néz mēg Julcsit, be dimos a köntösse.**

dinye dinnye. **En csak a vérēsbeli dinyét szeretēm.**

dijó dió (váltakozik a dióval). **Az a jó, a pappirhējju dijó. Az udvarikon van ēgy nagy dijófa.**

disz, diszek, diszitt dísz, díszek, díszít. **Nyirfából vót a diszkapu. Diszicscsük fél az osztájt.**

disznyó disznó. Összetételei: **disznyócsorda, disznyófősajt, disznyókőccség** (ajándékozásra szánt egy rövid szál kolbász, rövid májashurka, újabban kenőmájás, egy szál véres hurka és fél kg—1 kg-ig sovány hús), **disznyóhójag, disznyóláb, disznyópajta** (az ól ismeretlen!), **disznyópásztor** (a csürhe, csürhēs, konda, kondás teljesen ismeretlen), **disznyóság** l. disznóhúsféleségek. **Küttem a gyermeknek az iskolába ēkkicsi disznyóságot: kolbászt, vérēst, tepertyüt, miegymást.** 2. aljasság, hitványság. **Ammá nagy disznyóság vót, hallod-ē.** 3. szennyes beszéd. **Ne beszéljjetek annyi disznyóságot.**

diván divány. **Ujj ide a divánba. Nektēk es van diványotok?**

dob 1. dob. 2. a cséplőgép része: fémhenger, mely bekapja a beeresztett gabonát. **Éggy asszon béēsētt a dobba s a leszakasztotta a lábát.**

dobolnak dobbal hirdetnek. **Újabb keletű. Régebben kürtöltek.**

dobigál dobál. **Ne dobigájj te, bētöröd az ablakot.**

dohán dohány. **Vētēl-e dohánt nagyapádnak? Hol a dohányos katoja? (Skatulya.)**

doktorné lehet az orvos vagy állatorvos felesége is, de lehet maga az orvosnő vagy állatorvosnő. (A -né és -nő között nem tesznek különbséget.)

dolgos 1. szorgalmas, igyekvő. **Fájin, dolgos gyermek.** 2. munkás. **No, mēgjövēnek a dolgosok.** (Mezei munkáról van szó.)

dolhodik dohosodik. **Ne közs bé a zsák száját, met a liszt megdolhodik.**

dologüdő 1. munkára szánt idő. 2. az aratás, cséplés időszaka. **Csag beteg ne lēgyek ebbe a dologüdőbe.**

dombéroz, -ás dorbézol, -ás. **A szomszédba hajnalig dombéroztak.**

döblec döblöctök, sütni való tők. **Sült döblecēt vittem az iskolába. Akkor a feje mind ēgy döblec.**

döböcsköl öklével gyúrja, dagasztja, leginkább mosáskor hallható. **Döböcsköld még jól aszt a ruhát a tekenyőbe!**

döccen a döcög ige mozzanatos alakja. **Égyet rántottam a gyéplőn, s a kerék bédöccent a sándzba.**

döföd döfköd. Ne döfödj te, met rējád vágok.

dög 1. állati hulla. 2. lusta. **Jaj, be dög vagyok ma.**

dögembër lusta ember. **Dögembërnek meleg van.** (Szólás, tulajdonképpen ráfelelés arra, hogy „Meleg van“.)

döglük 1. elpusztul (az állat). 2. lus'álkodik, heverész. **Egész nap csag döglük az árnyékba.** 3. bédöglük elromlik, megáll a működése. **Az én „kecském“ (kismotorom) és mán ëty hete bédöglött.**

döglődik pusztulásra készül (az állat). **Ez a csürke és mán döglődik.**

dögöscigán a községi elöljáróságtól megbízott és javadalmazott cigány férfi, aki az elhullott állat bőrét lenyúzza, a tetemet a **dökkertbe** (döggert, l. ott) szállítja s ott elföldeli, miután meszet vagy klórmeszet öntött rá. **Jöhet a dögöscigán.** (Szólás: Nincs benne élet, jöhet érte a dögöscigány.)

dögül lustul, ellustul. **Ugy eldögültem ebbe a nagy melegbe.**

döhöl ver, öklöz. **Jancsit az apja jól megdöhölte.**

dőjt, dőt dönt, dőlésre késztet. **Dőjcsed sze fére a szekrént, hogy nyujjak bé alája. A szél bédőtötte a szekeret a suvadásba.**

dökkert döggert, állatok temetője. **A tarka bornyu immán a dökkerbe.**

dőlős felborulásra alkalmas vagy arra késztető hely, tárgy. **Vigyázz, met dőlős az ut.**

döndül, dönditt hangutánzó szó, leeső tárgy vagy ütés hangja; oldalbagágás. **Leesett a székről, égyet döndült a földön s vége vót. Döndiccs oda a cséberruddal** (Vágj, üss oda, hogy döndüljön az oldala.) **Bédöndül:** nagy robajjal beállít valahová. **Két részeg bédöndült a házba.**

döng hátba ütés. (Gyermekek zálog helyett döngöt is adhatnak egymásnak.) **Gyerték, jácoggyunk döngbe.**

dönget 1. döngő hangot ad, verdes. **A kutya nem hagyott alunni, egész éjjel döngette a farkával a tornácot.** 2. Ver. **Ma mēgdöngetlek, te köjök!**

döngöl tömöríti a földet, agyagot. **Mēkkël döngölni a csürföggyit.**

döngölő súlyos fadarab, melyet egy fatörzsből fűrészelték le s két lécből fogantyút szegeztek hozzá, hogy a földet azzal döngöljék. Kb. 30—40 cm magas. **Kérd el a döngölőt.** Származéka a **csürdöngölő** szó, sűrű, erős dobbantásokból álló férfi tánc.

dörget zörget. **Mi dörget a kamarába? Mēgdörgette a kaput istenēsén.**

dörgöl 1. töröl. **Dörgöld még az arrod, te!** 2. döngönyöz, masszíroz. **Dörgöld még a nyakam, met uty mēkcsēmēltem.** (A fejfájást, a nyakszirt környéki merevedést a csömör tünetének tartják, ilyenkor ecettel vagy szappanos vízzel, hogy a kéz csússzék, ügyes fogásokkal **mēgdörgölik** a beteg nyakát.)

dörgölő 1. edénytörő kendő. 2. törölköző. **Hozz ëty tiszta dörgölőt!**

drágalátos gúnyosan: kedves, dédelgetett. **Örökké csak babuzsgassa aszt a drágalátos csēmētējit.**

drusza azonos keresztnevéű fiúk, férfiak mondják egymásnak.

Szerusz, drusza. Te a druzám vagy. Mü druszák vagyunk.

dudorodik dudorodás keletkezik rajta. Meg- igekötővel egy szólásban fordul elő: **Ojant mondok neki, hogy attól megdudorodik a kedve.** (Értelme: elmegy a kedve, elromlik a jókedve.)

dufla, duflán dupla, duplán, kettőzött, kettőzve. **Tegyük duflán, ugy erősebb.**

duggató foltozó. **Ligduggató:** edényflotozó cigány. **Hosz ki aszt a kék fazakat, met jó a ligduggató.**

duktig jóllakásig. **Duktig ettük magunkot körtével.** (Eldugulásig.)

dungó dongó. **Mékszurtt egy dungó.**

duvad omlik. **Duvad a fal; elduvad** szétesik, széthull. **Elduvatt a szeke-rem; leduvad** leomlik. **Leduvatt a kókert; kiduvad:** kifelé omlik.

Kiduvaszt kifordít. **Ugyejj, met kiduvasztlak a bőródból.**

dühüdik, megdühüdik megvesz. **Dühüggy még a neved napján.**

dühüs kutya veszett kutya. **Mékharapta egy dühüs kutya.**

E, Ę, É

e' ez. **E'** vvót, **e'**. (Ez volt, ez.)

ebbe ebbe és ebben. **Ebbe van még, ebbe tédd a többit és.** Szólás: **Ebb' a helybe.** (Azonnal, most rögtön.) **Ebbe a szént helybe. Ebbe a szem-pillantásba meglész.**

ebsemërög viszkető kiütés, ekcéma-féle. **Teli vót a képe ebsemëröggel. éccaka** éjszaka. **Sötét éccaka vót.**

éccër egyszer. **Éccër vótam nálik.**

éccër-máccor egyszer s máskor. **Éccër-máccor eljöhetnél hëzzánk és.**

éctésédik megsavanyodik. **Ez a bor megéctésédett az évegbe.**

éctfa rhus typhina. **A kert végibe vót égy ectfa.**

écsém öcsém (écséd, éccse, écsénk, écséték, éccsik). **Az écsém és a gyárba jár. Gyöszt' ide, écsém. (Jösszte ide).** (A -te toldalékhoz néha még a 'sze is járul: **Gyöszte sze ide, he!** Értelme: Gyere csak ide te!)

éddégél lassan, csendben eszik. **Éddégélnek a marhák.**

édëlég kedveskedik, kényeztet, enyeleg. **Ne Pisti, hogy édëlég Katal.**

édësorda édeskés juhtejtermék. (Noha az orda mindig édeskés, a jelző odatapadt a jelzett szóhoz.) **Hozz ékkicsi édësordát az ëszténárol.**

édëstéj édes tej, megkülönböztetésül a verttejtől (vertéj, l. ott.) **Hoty szeretéd a puiszkát, édëstéjje vaj vertéjje?**

édës' még édesgesd (cirogasd) meg. **Édës' még a tesvérkédët.**

éféli, éfélizik éjjeli szolgálatban éjjélkor szokásos falatozás; éjjélkor falatozik. **Mikor a vasutnál baktër vótam, tizenkettőkör éfélisztünk.**

Mégëttük az éfélit.

efféle ilyen féle, ilyen fajta. **Efféle vót.**

égedelëm sietség, baj. **Jaj, akkora égedelëmëbe vótak!**

egërfa égerfa. **Az egërfa nem jó sëmmire.**

égës tűzvész. **Vërëss az égajja, valahol égës van.**

egësségët! egészséget. (A leggyakoribb búcsúzó köszöntés. Érkezéskor egyáltalán nem, utcán összetalálkozásakor nagyon ritkán mondható.)

egészvágásu szekér széles, szálasgabona, csöves kukorica betakarításához használt szekér. **Az egész faluba csak két egészvágásu szekér vót.**

ëggy egy. (Egymagában vagy magánhangzó előtt hosszan ejtik.) **Hány lova van? Ëggy.**

ëggyes ëgyedül teljesen egyedül. **Ëggyes ëgyedül vótam** az erdőnn.

ëggyes hám, ëggyes szekér egy lóra való hám, egy lovas szekér. A szekér szó néha el is maradhat. **Az ëggyessel vótunk** a városba.

ëggyesség egyezés. **Mëkkötték az ëgyességet.**

ëggyetëm egyetem. **A fiik orvosnak tanól az ëggyetëmën.**

ëggyetlemben ëgy sem egyetlen egy sem. **Ëggyetlemben ëgy sem jött el.**

ëggyet se! szólás: ne tegye; ne aggódjék, ne izgassa magát! **Ëggyet se, met mü mindent elrendëzünk.** **Mënjek-ë? Ëggyet se, maraggy vesztég.**

ëggyet sem szólás: vonakodást fejez ki. **Ën bion ëggyet sem...** (Értelme: **Ën bizony nem igyekszem azt megtenni.**)

ëggyezi ritkítja a cukorrépát. **Gyerték répaëggyezni.**

ëggyezödik egyezkedik. **Mán éty félórája ëggyezödnek.**

ëggyik a más egymást. **Amiból lehet, segiccsük ëggyik a más.**

ëggyik sem egyik sem. **Ëggyik sem jobb a Dëáknë vásznánál.**

ëggyünnet sem egy helyről sem, sehonnat. **Ëggyünnet sem tudnak jöni kalákába, met dolgik van.**

ëgyeb egyéb. **Nekëm ëgyeb nem këll.**

ëgyebkor egyébkor, máskor. **Ëgyebkor jöhecc, most nincs.**

ëgyébaránt egyébként. **Ëgyébaránt jó embër vót, nem mondom.**

ëgyebünnet máshonnan, másutt. **Ënnem ide valósi, ëgyebünnet jött.**

ëgyebütt másutt.

ehetnék éhes. **Ehetnëték-ë? Ugy ehethném.**

ehëzik, ehëzi éhezik, éhezi. **A kutyájik ehëzik.** **Az és a szép gunyát mëg-ehëszte.**

ehëzëtt, ehëzëttye, kiéhezett, az éhezettje. **Mëg ő mocskol engëm, az ehëzëttye!** (Gyakori becsmërlés.)

ëhomra éhgyomorra. **Ne igyatok ëhomra.**

ehül, megehül megéhezik, éhes lesz. **Frustukojjunk, met më és ehültem reggelibe.**

eiszë, ejsze bizonyára, ugyanbizony, remélem. (Valószínűleg az „elhiszed-e“ rövidülése.) **Eiszë, mëg bé sem jött a vonat.** **Mëg sem és üsmernéd, ejszë?**

ék 1. fából vagy vasból készült feszító, hasító eszköz. **2. a cséplógép kerékét rögzítő szerkezet.** **Ha fëszivel nem tuggyuk, elhasiccsuk az ékkel.**

ëkël-mekël akadozva beszél, nem akarja kibökni az igazságot. **Ott csak ëkëlt-mekëlt nekëm elé s hátra.**

elakaszt lábával gáncsot vet. **Nagyot estem, met elakasztottak.**

eláll a lába, karja, elzsibbad, meggëmberedik, vagy a hidegtól, vagy valamilyen egyforma, tartós erőfeszítéstől.

elbogároz elbolyong. **Valahova elbogározott a bornyu.**

elburungoz 1. zümmögve távozik a darázs. 2. kismotorral, traktorral távozik. **Elburungosztak Borosnyó felé.**
elcsap 1. elbocsát. **Elcsapták az állásából.** 2. elenged, elereszt. **Csabd el a kezemét.**
elcsapja a hasát gyomormenést kap. **Ne égyél annyi szilvát, met elcsapja a hasadot.** E szólásnak: **Hadd el, met elcsapja a hasadot** az az értelem, hogy a megkívánt eledel túlságosan költséges, nem szegényembernek való, aki nincs szokva az ilyen finomsághoz, tehát, ha megenné, „elcsapná a hasát“, ennél fogva jobb lemondani róla.
elcsattan elpattan, elreped. (Csak a forró víztől elrepedő üvegedényre mondják.) **Eleget vigyáztam, mégés elcsattant.**
eldögül ellustul. L. **dög, dögül.**
elduvad szétesik, szétomlik. L. **duvad.**
elé elő. **Akkor osztán ökeme és eléállott.**
elébb előbb. **Elébb én ülök fél, azután te.**
elébb-elébb előbbre. **Addig lépégettünk elébb-elébb, hogy mü és odaértünk.**
elébbecske kissé előbbre. **Huzódjanak elébbecske.**
éléget éldegél. **Az öreg és éléget, ahogy lehet.**
elejibe elébe. **Ájj az ostorral a tehenyék elejibe.**
elejin elején. **Nyár elejin sok esső vót.**
elejinn érő korán érő. **Ültessünk éggy elejinn érő almát és.**
elējő előjön (ti. a betegség). **Ebbe a vátozó üdőbe a rēhomám és elējött.**
elereszt elenged. **Édésapa, eresszēn el fērēdni!**
elészērēl előszed, előkeres. **Nekēm osztán elészērēld a kalapácsot.**
elészērētāl előkotor, előad. **Szērētāld elé a bicskámot.**
élet belső telek házzal, gazdasági udvarral, kerttel. **Az a szép nagy élet a szégeletēn (sarkon) mind az övék vót, de elatták.**
eleven szén izzó szén, parázs. (Ellentéte a hótt szén l. ott.) **A hamu alatt van még eleven szén.**
elhorgad elgörbül. **A cserefába elhorgad a szég.**
éli, kiéli kihasználja. **Mindeniből kiélte a szégény öregēt.**
elig, eligēcske alig, csak alig. **Elig értünk haza, hulni kezdēt az eső. Eligēcske tōt mēg a kád.**
elkárosul veszendőbe megy. **Ez a sok étel elkárosul, ha nem észtek.**
elkēcēn üvegtárgy elreped (vö. koccan). **A forró visztől elkēcēnt az éveg.**
elkēcēnt elhúzza a gyufát a skatulya szélén. **Akkor a sētētbe elkēcēntēttem ēggyufát.**
elléget eszeget. **Hagy bēkit a nyulaknak, hogy ellégesenek.**
ellem, ellemi elem, elemi. **Hozz éggy ellemēt a villanbódból. Mikor kijártuk az ellemit, mēntünk dolgozni.**
ellēt (valahová) 1. eltúnt. **Valahova ugy ellēt a hászkóccsa (ház kulcsa), sehol se kapom.** 2. a magzat meghalt. **Mariséknitt ellēt a gyermek.**
elődik eloldozódik. **Közs bogra, n'ogy (nehogy) elődjék.**
elő hasu első ízben vemhes. **Vēttem éggy előhasu tehenet bornyustól.**
előlünnet előlről. **Vág' le belőlle előlünnet.**

előre előbb, először. Előre jöttek az iskolások, azután a tüzótók.
elreked az üdő elromlik a szép idő, tartós rossz idő következik. **Le kell hozni a fát az erdőről, mielőtt elreked az üdő.**

elrug a tehen nem ad több tejet. Szegőgyék bé a tejet egyebütt, met nálunk elrugott a tehen.

elsied elsüllyed. A kerék elsiett a füvenbe.

elsőbbben előbb, először. Elsőbbben és még kell enni a levest, azután a hust.

elszérdül elténfereg. Valahova elszérdültek a csürkék.

eltángál elver. Jól eltángálta a kicsi tesvérit.

eltráncpérál (eltranszferál) magával viszi, elrendezi. Az egész rókonságot eltráncpérálta Brassóba.

elvásik elkopik. A sok almától elvásik a fogad. Elvásott a lánc.

emmán ez már. Emmán beszéd!

embérség (jó) viszony. Mü jóembérségbe vótunk vele.

ëncsëm-bëncsëm haszontalan apróság, dísz. Nekem osztán ne hozz ide minden féle ëncsëm-bëncsëmët.

ëndëlëdik émyeg, undorodik. A benzinszaktól uty fëlëndëlëttem.

ennë ez ni. Mejik vót? Ennë.

epër fái és földi eper. (A szamóca szó ismeretlen.)

ëppen, ëppensëggel (mindig hosszú p-vel ejtik) ëppen. Eppensëggel nekëm hajtott a motorral.

ëránt, ërányába iránt, irányába, irányában. Mënyyën csak toronyëránt. Lëgyën bëlátásod ërányomba.

ërányoz irányoz, céloz. Èrányozza mëg a fenyőfát.

erdől fát hord az erdéből. Oda vannak erdőlni.

erdőlés fahordás az erdéből. Erdőlëskor törött el a tëngëly.

erdőlő fahordáshoz való, pl. szekër vagy lánc. Kennyëtëk mëg az erdőlőszekeret, hozzátok ki a kamarából az erdőlő láncot.

ërëli (a bőrt) cserzi, kikészíti. Hat báránbőrt bëvittem a szüchshöz érëlni.

eresz régi típusú falusi ház első, belépő helyisége, amolyan „előszoba“. Nyáron az ereszbe főzünk.

ereszgető a cséplőgépnél alkalmazott idénymunkás, aki az oldott kévëket a „dobba“ ereszti. A'nyyel sok port, az ereszgető.

ereszkëdik lejön, leszáll, lejtön lefelé halad. Ereszkëggy le a marton. Ereszkëggyünk ëggyet a szánkával.

ereszt 1. enged, bocsát. Èdësanya, eresszën el a bálba. 2. lazít. Erez mëg azt a csavart. Eressz ëggyet a nadrágszijjon. 3. termést ad a gabona. Az üdönn jól ereszt a buza. Az árpa rosszul ereszt. (Cséplëskor hallható, mikor a gépből a zsákba hull a szem. Ilyenkor tenyerüket a nyílás alá tartva állapítják meg, hogy jól vagy rosszul ereszt a gabona.) 4. rajzik a méhcsalád. Hamar vizet, füstölöt, met eresztenek a méhëk. 5. szivárog a folyadék a lyukas edényből. Ez a csëbër ereszt. 6. flatulál.

ëstër meddó. Annak a felesége ëstër.

ereszték ételbe való lisztes habarék. Higiccsuk fël vizzel az eresztékët. eresztëtt puiszka nem keverővel kevert puliszka, hanem a fövő vízbe

apránként, folyamatosan beleeresztett és nem fővés után megkevert, hanem fővés közben kavart puliszka. (Csak a városias ízlésűek kedvelik.)

eresztés rajzás. Most van a méhknél az eresztés ideje.

erőnek erejével erőszakkal. Erőnek erejével rēja akart beszélni.

erős, erőss, erőssen, erőst erős, erősen, nagyon. Eröss-ë a főd? (Kapáláskor illik megkérdezni a munkálkodóktól.) **Eröss üdő.** (Viharos idő.) **Az apjik erős beteg.** (Nagyon beteg.) **Erös meleg van.** (Nagy meleg van.) **Eröst iparkottunk, de hëjába.** (Nagyon iparkodtunk, de hiába.)

errünnet erről felől. Errünnet jött a jég, në. (Ti. a jégeső.)

értődik (rámutató szóval: **úgy értődik**) úgy kell érteni.

ës is. (Kizárólagos.) **A kecske ës jóllakjék s a káposzta ës mëgmaraggyon.** **esküszik házasságot köt. Katiék ma esküsznek. Lemëntek a kösségházára eskünni.**

esmént ismét. Esmént elévëtt a hascsikarás.

ess esik az eső. Mán ess. Esseni akar. Essët az éjjënn. Bár csak essene az éjjënn. Essëget.

espërëst esperes. A béiktatásra az espërëst ur ës eljött.

ëstáló istálló. A villa ott van az ëstálóba.

ëstáló fëlëtt, ëstáló fëli szénapadlás az istálló fëlött. Hányjátok a szénát az ëstáló fëli.

eszëd fazaka, eszëd tokja bosszús ráripakodás arra, aki helytelenséget beszél. Másik ilyen szólás: Üzi az eszit. 1. tréfálkozik, bolondozik. 2. udvarol, udvaroltat magának. Mán ëty fëléve avval a fejérnéppel úzi az eszit.

ëszkábál tákol. A pajtát mü ëszkábáltuk a fijammal.

ëssze össze (minden esetben és minden összetételben p.l **ësszebogoz, ëszszeköt, ësszevesz, ëssze-vissza**). **Ojan nagy beteg, ëssze-vissza beszëlt.**

ësztëke ösztöke (félhold alakú fanyelű vaskés, mellyel az ekét tisztítják a rátapadt földtől.) **Ott van az ësztëke a borozdába.**

ësztëna karám juhok számára. Kimënyëk az ësztënára sajtëtt.

ësztendő év. (Mindkét szó ismeretes, de az **ësztendő** a használatos.) Kif. **ësztendő ijenkor:** jövő évben, mához egy évre. **ësztendő ijenkor mán te ës mënsz az iskolába.**

ësztërhëj eresz. Ájjunk bé az eső elöl az ësztërhëjj alá.

ëti, mëgéti mérgezi, mëgmërgezi. Közs' mëg a kutyát, met mëgëtik a szomszédok.

ëtt evett. A sofër ëtt-e? Ètt, ëtt. (Ugyan olyan rövidülés, mint az **ütte, mëgütte**.)

-ëtt ért. Csókëtt nem adom. Kenyérëtt, szénáëtt, gázëtt.

ëtyele-pëtyele gyermekbecéző szó, felnötteknél gúnyosan az enyelgésre mondják. **Bëhuzóttak a sëtébbe s osztán vót ëtyele-pëtyele.**

ëveg üveg. Hova lett az ëcetës ëveg?

ëvegës 1. fn. üveges szekrény, vitrin. Hosz' két borospoharat az ëvegës-böl. 2. mn. üveges. Èvegës ajtaja vót.

ëzëtt ezért. Ezëtt nem këll mëkharagunni.

